

Az egyetemi reform nagy kérdéskomplexumának talán egyik legfontosabb része a tanszékek mikénti betöltése. Véleményem szerint a mai rendszer nem váltotta be a kívánalmakat, mert sajnos az egyetemek részére biztosított nagy szabadsággal az egyes karok nem egyszer visszaéltek akkor, amikor a tudomány mindenek felett álló érdekét politikai, társadalmi, családi és sok más szempontjának feláldozták. Helytelen lenne azonban emiatt az egyetemi autonómiát kárhozatni. Éppen ellenkezőleg, annak támogatása segíthet. Vagyis elgondolásom szerint a megüresedett tanszékek betöltésénél meg kellene hallgatni valamennyi kar szaktanárát vagy rokon szak képviselőjét. Ezen egyetemi bizottság ejtené meg a jelölést, illetve tenne előterjesztést a megbízásra. A bizottságban helyet kellene biztosítani az érdekelt egyetemi fakultás dékánjainak is.

- - -

Kutató-tanár. Ideális lenne, ha nagyobb jelentőségű munkálat elvégzése arra hivatott kutató-típusú professzorok részére tartós szabadság biztosítatnók, hogy ezen idő alatt mentesítse a tanszék vizsgáztatási, kollokváltatási stb. nyűgöitől, esetleg külföldi utazások egybekapcsolásával tisztán a tudományos kutatásnak szentelné az idejét.

Az egyetemek sokszor emlegetett autonómiája lényegében nem más, mint eszköz egy cél érdekében. Hatáskörbiztosítás arra, hogy a maga erőivel úgy intézze a maga ügyeit, hogy minél tökéletesebben valósítsa meg rendeltetését, vagyis a tudományos kutatást és a tudományos ismereteknek szabad terjesztését.

Mínt hogy minden hazai egyetemnek ez a közös célja, valamennyinek ezt is kell szolgálnia. E közös cél szolgálatában áll az egyetemek közös munkája. Éppen ezért helytelen az egyes egyetemek külön autonómiájáról beszélni. Minden egyetem önkormányzata: az Autonomia Univer sitatis megtestesülése, amiként minden egyetem lényegében ugyanazon Szellemnek helyileg különböző testben való kifejezése.

Az egyetemek közös autonómiájának azután különböző következményei vannak. Így pl. a jövőben az egyetemeknek a közös célt minél hatásosabb együttműködéssel kell szolgálniuk (így pl. egyetemi tanszéknek egyetemi bizottságok útján történő betöltésével stb.).

1. Valamelyik egyetem autonómiájának megsértése valamennyi önkormányzatának sérelmét jelenti.

2. Bármelyik egyetem gazdagodása, gyarapodása: valamennyié.

3. Minden egyetem a maga tudományos erőivel és eszközeivel a másoknak álljon rendelkezésére (pl. professzor-csere, laboratóriumok, könyvtárak stb. útján).

(Pécs, 1945. február 28., korábban még nem publikált kézirat)

DIALÓGUSOK

Korszerű és korszerűtlen kérdésekről

a Tanítvány kérdez, a Tanár felel

Előszó

Tépelődve fogok hozzá e dialógusok összeállításához és azok előszavának a megírásához. Mégis úgy érzem: kötelességem.

Valaki tanítványaim közül feljegyezte a velem és társaival az idők folyamán folytatott beszélgetéseim egy részét. Majd mikor a magyar sors, a Sors mala nihíl aliud a hazai földről elsodorta e nemes lelket, hogy sok más társával idegen földön pusztuljon el, távozása előtt jegyzeteit nekem megküldve, megkért, hogy azokat tegyem közzé legalább soli loquia formájában.

Nincs más, ami ezeket a dialógusokat összefogná, mint egy tragikus kor két gyermekének, a tanárnak és a tanítványnak az Ember és Világa iránti szeretete. Ebből fakad a kérdés és felelet, a csendes párbeszéd azok között, akik ha talán mindenben nem is értenek egyet, hiszen tekintélyes korkülönbség van köztük, de egymást megértik. Sajnos, hogy ellenvéleményeket nem közölhetek, mert amikor szerénységével a névtelenség leplébe bukolózik, egyben mint "még kellőleg ki nem érlelt megnyilatkozások" közlésétől is eltilt.

A dialógusokat elsősorban is volt tanítványaimnak ajánlom. De e tragikus kornak megviselt és annak problémáival viaskodó, gondolkozva élő más embertársaim is, akik azokat olvassák, nem egy vonatkozásban magukra ismernek. Egy békésebb kor fia pedig talán az eltűnő kor alkonyának rőt sugarain keresztül megsejt valamit abból, ami a sorsunk volt...